

BÍRÓ DÁLIA HADASSA

EGY MAGYAR FESTŐ A ROMÁNIAI FORRADALOMBAN

TKülönleges életút Constantin Daniel Rosenthalé (1820–1851):
hogyan lesz egy pesti zsidó fiú a román nemzeti forradalom
hőse, krónikása, majd mártírja?

*Bécsi és párizsi
tanulmányai során
számos román
művésszel került
kapcsolatba*

*Párizsi időszaka
alatt leginkább
a nemzeti eszméket
valló román
értelmiségi
és művészkörökben
mozgott, és részt
vett a moldvai
és havasalföldi
diákok forradalmi
hangulatú
találkozóin*

IRosenthal Dániel kereskedő apa gyermekeként született Pesten. Bécsi és párizsi tanulmányai során számos román művésszel került kapcsolatba. Első román barátját Bécsben szerezte az akkor a litográfia technikáját tanuló festő, Ion D. Negulici személyében. 1842-ben érkezett először Bukarestbe, két évvel később Párizsba költözött, hogy továbbfejlessze festészeti technikáit. Párizsi időszaka alatt leginkább a nemzeti eszméket valló román értelmiségi és művészkörökben mozgott, és részt vett a moldvai és havasalföldi diákok forradalmi hangulatú találkozóin. Szoros, életre szóló barátságot kötött Constantin Alexandru Rosettivel (1816–1885) – őt anynyira tisztelte, hogy később felvette a keresztnévét –, majd feleségével, Maria Rosettivel is, akit több portrén megörökített, és akinek arcvonásai a *Forradalmi Románia* című festményen is láthatók. A Rosetti családdal végig szoros viszonyt ápolt, ha épp nem egy országban éltek, sűrűn váltottak levelet.¹ (A házaspár levelezése Marin Bucur szerkesztésében hozzáférhető, és a festő életéhez további érdekes adalékokat nyújthat.)²

I1847-ben rövid időre visszatért Pestre, majd 1848-ban már ismét Bukarestben élt. Radikális körökben mozgott, érintkezett többek között a Frăția (Testvériség) nevű titkos értelmiségi társasággal, amelyből a forradalom későbbi vezetői kerültek ki.³ Román identitást alakított ki, kikeresztelkedett, felvette az ortodox keresztény vallást és a Constantin nevet, valamint állampolgárságért folyamodott. Rosenthalt a 19. századi román festészetről szólva az elsőik között szokták említeni a szintén zsidó származású Barbu Iscovescuval együtt, akit a forradalom nagyjairól készült portréi kapcsán őrzött meg a művészettörténet.⁴ Ők ketten, valamint Rosenthal első

*Román identitást
alakított ki,
kikeresztelkedett,
felvette az ortodox
keresztény vallást
és a Constantin
nevet, valamint
állampolgárságért
folyamodott*

Constantin Daniel Rosenthal: *A forradalmi Románia (Maria Rosetti arcképe)*
Forrás: Muzeul Național de Artă al României, Bukarest

román barátja, Ion Negulici volt a forradalmi korszak három legkiemelkedőbbnek tekintett festője. A román nemzeti eszme a párizsi és a bukaresti évek során meghatározóvá vált Rosenthal munkásságában, mind a témák, mind pedig a motívumok terén.

habár a forradalmat nem sokkal később leverték, programja a modern román állam építésének alapelvevé vált

¶ A forradalom kitörése után az új alkotmányt 1848. június 27-én kiáltották ki, ezután Rosenthalnak számos megrendelése érkezett a forradalmi kormánytól, több más mellett tervezett egy diadalívet.⁵ Habár a forradalmat nem sokkal később leverték, programja a modern román állam építésének alapelvevé vált. Rosenthal több társával együtt először Erdélybe ment, majd – ahogy például a Rosetti házaspár is – a franciaországi emigrációt választotta. Később azzal vádolták, hogy propagandát terjeszt a románok között, aztán más művészekkel együtt elfogták, megkínózták, és az Újépület börtönében halt meg Pesten.⁶

¶ Rosenthal legjelentősebb művei a forradalomhoz kapcsolódnak. Ilyen az 1849-es *Románia letépi láncait a szabadság mezején* című allegorikus festmény, ahol egy Romániát jelképező nőalak a román zászlót tartva és annak támaszkodva áll fény sugarban, egy egyszerű, semleges háttér előtt. Bal kezében egy ágat tart, bal lábával egy könyvre lép, előtte pedig, a festmény teréből szinte kilógva egy bilincset láthatunk.

¶ Az életműben még jelentősebb az emigrációban készült 1850-es *Forradalmi Románia* című alkotás, a román általános műveltség része, és jelenleg a bukaresti Román Modern Művészeti Galériában látható.⁷ A mű Maria Rosetti portréja, akit jellegzetes népviseletben, egyik kezében zászlóval, másik kezében törrel ábrázol, a háttérben egy csatajelenet. Maria Rosetti a forradalom egyik ismert figurája, jelentős irodalmi személyiség volt. A Rosetti család eredetileg bizánci görög és itáliai származású moldvai bojár család, amelynek tagjai a művészetben és a politikában is kiemelkedő szerephez jutottak a 19. és a 20. században. Ebbe a családba házasodott be a Brit Birodalom és Franciaország között elhelyezkedő Guernsey szülötteként Marie Grant, azaz a későbbi Maria Rosetti. Öccse korán szerepet kapott a diplomáciában, a havasalföldi brit konzul titkáráként Bukarestbe költözött, ahová hamarosan nővére is követte.

a Rosetti család eredetileg bizánci görög és itáliai származású moldvai bojár család, amelynek tagjai a művészetben és a politikában is kiemelkedő szerephez jutottak a 19. és a 20. században

Később azzal vádolták, hogy propagandát terjeszt a románok között, aztán más művészekkel együtt elfogták, megkínozták, és az Újépület börtönében halt meg Pesten.

Itt ismerkedett meg a forradalmi eszméket hirdetőkhöz vezető szerepet betöltő Constantin Rosettivel, akivel 1847 augusztusában házasságot kötött. Külföldi származása ellenére mind a román értelmiségi és művészeti körök, mind a forradalom jelentős alakjának számított. Életéről érdekes olvasmány a francia történetíró, Jules Michelet *Madame Rosetti* című, a kor stílusának megfelelően magasztos hangvételű esszéje 1855-ből.⁸

¶ Maria Rosetti utóbb egy nyílt levélben emlékezett meg Rosenthalról: „Gyengéd emlékeket dédelgetek mint nő és mint román polgár. Arról, aki a legjobb és leghűségesebb emberek közül való, akit Isten teremtett saját képmására. Romániáért és a román szabadságjogokért halt meg, a román barátaiért halt meg. Mivel nem fogadott el semmilyen kompromisszumot, mártírként kínozták, és meghalt. Bárki is légy, sírnod muszáj. Az emberiség tagjaként elvesztettél egy barátot, Románia pedig elveszítette egy hűségesebb fiát. Ez a barát, ez a fiú, Románia e mártírja egy izraelita volt, neve Daniel Rosenthal.”⁹ A szöveget eredetileg a *Mama si Copilul* (Anyja és gyermek) című folyóiratba küldte be megjelenésre, ismertebb azonban az *Adevarul* (Az igazság) folyóiratban 1923-ban megjelent változat. A levél aktualitása egyrészt a forradalom 30. évfordulója volt, másrészt a berlini békekonferencia, amely azt követelte Romániától, hogy adjon állampolgárságot a zsidók számára.

¶ Nem a *Forradalmi Románia* a művész egyetlen képe Maria Rosettiről, egy sokkal konvencionálisabb portrét is festett róla. A képen a hölgy zárt, fekete ruhát visel fehér gallérral és kéz-elővel, és állát tenyerébe támasztva elréved, míg a háttérben a kor portréfestészeti divatjának megfelelően zöldellő dombok és hegyek láthatók.¹⁰ Férjét, Constantin Alexandru Rosetit is megörökítette Rosenthal, fotelben ülve, sötétzöld, elmosódó enteriőr háttérrel.

¶ A románok számára a mai napig a hazafiság példái az akkor kivégzett forradalmárok, Rosenthal mellett például Nicolas

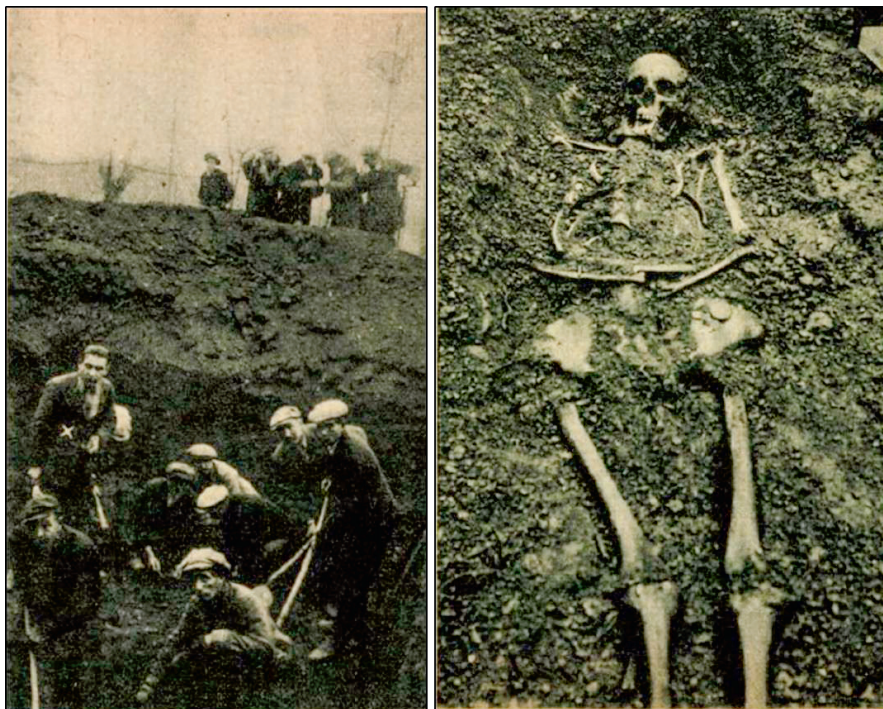
Romániáért és a román szabadságjogokért halt meg, a román barátaiért halt meg

mivel nem fogadott el semmilyen kompromisszumot, mártírként kínozták, és meghalt

Bălcescu, II. Jean Voinescu, Ana Ipătescu és Barbu Iscovescu.¹¹ Egy 2018-as, a *Romania Revolutionara in Pictura* (Forradalmi Románia festményeken) nevet viselő bélyegsorozaton is feltűnik két festménye, a *Forradalmi Románia* és a *Románia letépi láncait a szabadság mezején*. A művész jelentőségét mutatja, hogy Bukarest egyik előkelő negyedében neveztek el utcát róla, Strada Constantin Daniel Rosenthal néven.

Jegyzetek

- [1] Dan Berindei: Les quarante-huitards roumains en exil. In: *Revue d' Histoire du XIXe siècle – 1848*. 1995/11/1. L' exil. 65–76. persee.fr/doc/r1848_1265-1354_1995_num_11_1_2217.
- [2] Marin Bucur: C. A. Rosetti către Maria Rosetti. Corespondență. Bukarest 1988–1998.
- [3] Robert Stradling: *Crossroads of European Histories. Multiple Outlooks on Five Key Moments in the History of Europe*. The Council of Europe, Strasbourg 2006.
- [4] Stefania Luminita: Romanian Culture and Art in the 18th – 20th centuries – important sector in the economic development. In: *Hyperion Economic Journal*, 2017. V/2. 3.
- [5] A *The Museum of The Jewish People at Beit Hatfutsot* honlapja, dbs.bh.org.il/luminary/rosenthal-constantin-daniel.
- [6] Berindei, i. m. 64–69.
- [7] A *Román Nemzeti Múzeum* honlapja: mnar.arts.ro/en/discover/permanent-galleries/117-romanian-modern-art-gallery/discover-the-works-in-the-romanian-modern-art-gallery/289-rosenthal-revolutionary-romania.
- [8] Jules Michelet: Madame Rosetti. 1855. In: Angela Jianu: *A Circle of Friends: Romanian Revolutionaries and Political Exile, 1840–1859*. Brill. Leiden–Boston 2011, 15–17.
- [9] *Adevarul*, 1923. május 12. idézi: Ion C. Butnaru–Renee Spodheim: *The Silent Holocaust. Romania and Its Jews*. Előszó: Elie Wiesel, Praeger, 1992. 13. Butnaru és Spodheim, 1992. 13.
- [10] *Key Women in Romanian Life*. Art Album. albumedearta.ro/myportfolio/key-women-in-romanian-life/
- [11] Berindei, 1995. 74.

A Képes Pesti Hírlap (1934. jan. 26.) fényképmelléklete: Wéber Gyula („X”-szel jelölve), a Kemenesaljai Múzeum régészeként feltárást végez a sári templom mellett, Tinódi Lantos Sebestyén maradványait kutatva (balra). A feltárt temetkezések egyike (jobbra)